

vriend, maar ook als mensenvriend eer wilden bewijzen. Het cadeau heeft Thijssse echter niet meer bereikt. Hij overleed enkele maanden voor die bewuste verjaardag. Beiden hadden dus hun eigen stichting. Maar evenals Heimans en Thijssse elkaar vonden in hun liefde voor de natuur, zo vonden ook de beide stichtingen elkaar. Zij fuseerden en gingen na nog enkele fusies met nauw verwante organisaties tenslotte over in de Heimans en Thijssse Stichting.

Een bijzondere overweging van de Heimansstichting en de Thijsssestichting om verder samen te gaan was de gedachte die bij beide besturen tegelijkertijd leefde om een natuurprijs in het leven te roepen. Geen gekke gedachte! Immers, zo luidde de redenering, ons kapitaal en de revenuen uit dat kapitaal komt in feite toe aan onze

naamgevers Heimans en Thijssse. Waarom dan niet, bij hun ontstentenis, aan diegenen, die het werk van beide pioniers op verdienstelijke wijze hebben voortgezet? En zo werd besloten en genieten dus onze laureaten het voorrecht dat zij, in meer dan één opzicht tot erfgenamen van Heimans en Thijssse zijn verklaard!

**) - Natuurhistorisch Maandblad jrg.84, afl.1 (januari 1995) en afl. 12 (december 1995); jrg. 85, afl.12 (december 1996).*

- 'Onbekommerd' in de voetsporen van Jac.P. Thijssse. Jac.P. Thijssse wandeling Maastricht. Bart Graatsma & Tineke de Jong, 1995. Maastricht, CNME. (Tweede, gewijzigde druk, 1997).

HENK HILLEGERS: EEN BIOLOOG IN SCHAAPSKLEREN

Laudatio, gehouden ter gelegenheid van de uitreiking van de Heimans en Thijssse Prijs te Geulhem op 19 september 1997

Joop H.J. Schaminée

Mijnheer de voorzitter, Dames en Heren, Beste Henk,

Dit is de eerste keer dat de Heimans en Thijssse Prijs wordt uitgereikt aan een buitenlander. Woonachtig te Lanaken in België is onze laureaat van vandaag echter alles behalve een buitenlander en tegelijkertijd alles behalve een Nederlander, of beter gezegd, alles behalve een 'holländer'. Henk Hillegers is een kind van deze streek, een geboren en getogen Limburger, en in alles dat hij tot stand heeft gebracht (en dat is veel), weerklinkt de stem van het Mergelland. Het simpele feit alleen al dat onze Stichting bij hoge uitzondering de Koningszaal van Artis in Amsterdam heeft verlaten om de prijs hier in Geulhem te overhandigen, spreekt boekdelen.

Henk Hillegers toespreken is vrijwel onmogelijk zonder naar anekdotes te grijpen. Ik wil U mee terugnemen naar 10 juni 1980, naar mijn eerste ontmoeting met Henk Hillegers op, hoe kan het ook anders, de Bemelerberg. Stephan Hennekens en ik hadden zojuist een onderzoek naar het levensritme van de vegetatie op dit schraalland afgesloten en de resultaten daarvan in *De Levende Natuur* gepubliceerd, waarop we een schrijven van ene Hillegers kregen met daarin een aantal kritische vragen. Waar die Groene nachtorchis in het verleden dan wel op de Bemelerberg gestaan had? Henk had gelijk; de soort was alleen in de omgeving van de Bemelerberg waargenomen, niet op de helling zelf. Een afspraak was snel gemaakt en we ontmoetten elkaar in het veld. De reden van het noemen van mijn herinnering is de volgende: ik had het gevoel dat ik in een uur tijd meer geleerd en gezien heb dan gedurende mijn drie maanden onderzoek. Henk wees ons op de dassenpaadjes die te herkennen zijn aan een enkele haar aan een prikkeldraad of ander obstakel, hij toonde ons spijkers in de mergelwand bij de ingang van de grotten waar de kluizenaar zijn leipeer had vastgemaakt, hoe je van Fluitekruid inderdaad een fluitje kunt snijden, hoe een koe graast en hoe een schaap, en dat alles op de dag van Sint Rosa, een heilige die onder andere in Sittard en Sibbe wordt aanbeden. Wanneer men hoopt op mooi weer, bijvoorbeeld bij een bruiloft, is 't het gebruik om in de aan haar toegewijde kapel of kerk een 'vorst met twee eieren' neer te leggen. Ik moet eerlijk toegeven: sinds die eerste ontmoeting met Henk spreek ook ik met ontzag over Mergellandschapen en noem ik de Texelaar al gauw een grasvarken.

Henk is dus een voortreffelijk waarnemer en een heerlijk verteller. Het is zeer verleidelijk om daarover verder uit te weiden, maar ik wil zijn verdiensten voor het natuur- en cultuurbehoud toch wat gestructureerder voor U neerzetten. Zijn belangrijkste inbreng in de natuurbescherming bewaar ik voor het laatst; eerst wil ik een aantal misschien wat minder bekende elementen van zijn werk memoreren. Om te beginnen heeft Henk zich, met name in zijn studietijd in Groningen, beziggehouden met stinzenplanten, een onderwerp dat destijds veel minder gemeengoed was dan hedentendage. Onder meer zijn doctoraalverslag handelt over dit onderwerp, waarbij vooral het voorkomen van Bosgeelster en Schedegeelster in dit milieu belicht wordt. Speciale belangstelling heeft Henk steeds getoond voor de geleidelijk uit ons landschap verdwijnende besdragende struiken Gele kornoelje en Jeneverbes. Voor de Jeneverbes is zelfs een compleet scenario ontwikkeld om deze soort op een zo natuurlijk mogelijke manier op de Zuidlimburgse hellingen terug te krijgen. Centraal daarin staat de zogenaamde 'zaadbrontuin', een door Victor Westhoff geïntroduceerd begrip. Men moet zich daarbij voorstellen dat jonge struiken in belendende percelen worden geplant, in de hoop dat ze van daaruit via hun zaden in staat zullen

zijn de beoogde terreinen te koloniseren. Minder vaak genoemd maar daardoor niet minder belangrijk en zeker niet minder leesbaar zijn de artikelen van Henk die handelen over het uitstervende ambacht van blokbreken, en zijn verhandelingen over Struikheide en de drie Nederlandse soorten Ratelaar in het Zuidlimburgse.

Zijn grote werk is echter ongetwijfeld zijn bijdrage aan het herstel van de schraallanden in Zuid-Limburg. Werkelijk zo'n beetje alles is daarvoor uit de kast gehaald, variërend van het terugfokken van het oorspronkelijke heideschaap in Zuid-Limburg (het Mergellandschaap, inmiddels een beschermd huiskierrass), gesprekken met de laatste scheper, uitgebreid toponiemen-onderzoek, zorgvuldige botanische en faunistische inventarisaties, en niet te vergeten het telkenmale weer opnieuw de discussie voeren met de verantwoordelijke beleids- en natuurbeschermingsinstanties. De resultaten zijn door Henk vastgelegd in diverse publicaties, waarvan de veel geciteerde Bemelerberg-bundel uit 1984 ("De Bemelerberg, een bundel artikelen over de natuur- en cultuurhistorische betekenis van een droog schraalland-reservaat in Zuid-Limburg"), en zijn proefschrift uit 1993 ("Heerdgang in Zuidelijk Limburg") de belangrijkste zijn. Het echte resultaat is echter buiten te bewonderen, en in het programma van deze dag is daar gelukkig ook veel ruimte voor gemaakt. We zullen vanmiddag zien dat het opnieuw invoeren van een beweidsregime met Mergellandschapen sedert het begin van de jaren tachtig niet alleen heeft geresulteerd in een uitbreiding van het areaal aan Kalkgrasland (*Gentiano-Koelerietum*) en een toename van de soortenrijkdom, maar dat het gevoerde herstelbeheer ook een positieve uitwerking heeft gehad op nauwverwante gemeenschappen van droge hellingen, waaronder de Associatie van Tengere vetmuur (het *Cerastietum pumili*) op rotsrichels boven mergelgroeven, en de Associatie van Betonie en Gevinde kortsteel (*Betonico-Brachypodietum*) op plaatsen waar het krijtgesteente is afgedekt met afgeschoven pleistocene grind- en lössafzettingen.

In de persoon van Henk Hillegers wil de Heimans en Thijssse Stichting tevens zijn vele kompanen in het Zuidlimburgse eren, die zich samen met Henk (geheel in de stijl van Heimans en Thijssse) hebben ingezet voor het behoud van het waardevolle erfgoed van deze streek, en daarmee feitelijk ook de vorm van natuurbeheer die wordt nagestreefd. Wij dienen ons namelijk te realiseren dat het Zuidlimburgse heuvelland bij uitstek een voorbeeld is van een oud cultuurlandschap, een agrarisch landschap dus. De aanwezige graslanden zijn zonder uitzondering voorbeelden van half-natuurlijke gemeenschappen, dus afhankelijk van interne beheersmaatregelen. Zelfs de graslanden van bijvoorbeeld de kalkrotsrandjes en de zinkweiden zijn afhankelijk van menselijk ingrijpen, alleen al in zoverre dat hun bestaansvoorwaarden uiteindelijk door de mens zijn gecreëerd: het graven van mergelgroeven of de winning van metaalertsen. Het siert Henk Hillegers dat hij open staat voor andere ideeën op plaatsen waar die realiseerbaar zijn, zonder echter ook maar een millimeter toe te geven op plaatsen waar dat niet kan. Met andere woorden: het spanningsveld tussen natuurontwikkeling en agrarisch natuurbeheer wordt niet op de spits gedreven, maar juist verkleind door aan te geven waar en onder welke omstandigheden kansen liggen voor nieuwe ontwikkelingen, maar ook door aan te geven wanneer ingrepen als beweiding met oude huiskierrassen blijvend noodzakelijk zijn voor het behoud van onze natuur.

Henk, ik wil jou, en met jou ook je vriendin Ineke, van harte feliciteren met deze erkenning.

Ik dank U voor Uw aandacht.